

Зоряна ЛИТВИН

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет

Наталя БЕДНАРЧУК

магістр
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Аналіз фінансового стану підприємства - є необхідністю, Так, як не можливо вести фінансово-господарську діяльність без аналізу його доходів та витрат. Це було актуально завжди, а тим більше – сьогодні, коли високий рівень конкуренції.

Т. С. Пічугіна вважає, що «фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів» [13, с.32].

Особливу увагу доцільно приділяти аналізу платоспроможності та ліквідності. Ці показники є необхідною умовою для розробки і прийняття оптимальних управлінських рішень щодо ефективного функціонування суб'єкта господарювання.

Керівникам підприємства необхідно володіти достовірною інформацією про наявність коштів, необхідних для розрахунків з постачальниками, з персоналом підприємства, щодо заробітної плати, за платежами до бюджету, за позиками тощо. Банківські установи також зацікавлені в оцінці платоспроможності при визначенні кредитоспроможності потенційного клієнта, підприємства-партнера, які надають комерційний кредит, або вирішують питання про відтермінування платежів.

Метою аналізу ліквідності і платоспроможності підприємств є інформаційно-аналітичне забезпечення розробки і прийняття управлінських рішень щодо забезпечення оптимальності цих показників. Різні погляди науковців щодо здійснення аналізу ліквідності, платоспроможності відображені в таблиці 1.

Таблиця 1

Трактування аналізу ліквідності, платоспроможності різними науковцями

№	Автор	Думки науковців щодо аналізу ліквідності, платоспроможності
1.	Л.С.Васильєва [2, с. 442-491]	«...аналіз ліквідності і платоспроможності як: «аналіз ліквідності активів; аналіз зобов'язань за ступенем терміновості оплати; оцінка ліквідності балансу з урахування фактора часу (за групами) (розраховуються абсолютні і відносні відхилення за кожною групою); аналіз ліквідності балансу за допомогою фінансових коефіцієнтів ліквідності; розрахунок показників неплатоспроможності (банкрутства) підприємства; поглиблений аналіз неплатоспроможності на основі аналізу платіжного календаря; прогнозування платіжних можливостей підприємства»
2.	Р.О.Костирко, [3, с.321-322,]	«...зосереджує увагу на факторному аналізі тільки одного показника»

**Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
17 грудня 2021 року, м. Тернопіль**

3.	Г.В.Савицька [11, с.614-626]	«... як аналіз ліквідності балансу, а аналіз платоспроможності визначає як аналіз платіжного календаря, а також визначення причин зміни показників платоспроможності (аналіз виконання плану з надходження і витрачання коштів)»
4.	Н.В. Тарасенко [12, с.280-287]	«...аналіз доцільно розпочинати зі складання і аналізу платіжного календаря, після цього здійснювати аналіз ліквідності балансу, розрахунок та оцінку коефіцієнтів (традиційних) ліквідності і завершувати аналіз аналізом причин фінансових ускладнень та можливості відновлення (втрати) платоспроможності»
5.	М.Д. Поддєрьогін [14, с.364]	«...як аналіз процесу надходження коштів від господарської діяльності і формування залишку коштів після погашення зобов'язань перед бюджетом та цільовими фондами, а також виплати дивідендів, аналіз структури кредиторської заборгованості, визначення чи є вона «стійкою», чи є простроченою, порівняння обсягу поточних зобов'язань з наявністю ліквідних коштів (розрахунок та аналіз основних показників ліквідності), аналіз платоспроможності як аналіз поточної та перспективної платоспроможності»

Про неплатоспроможність підприємства свідчить відсутність грошей на розрахунковому та інших рахунках в банку, наявність прострочених кредитів банку, позик, заборгованості фінансовим органам, тривале порушення термінів виплат заробітної плати тощо.

Розрізняють поточну і перспективну платоспроможність. Поточна платоспроможність означає присутність у достатньому обсязі коштів та їхніх еквівалентів для розрахунків за кредиторською заборгованістю, що вимагає негайного погашення. Тому основними індикаторами поточної платоспроможності є наявність достатньої суми коштів і відсутність в підприємстві прострочених боргових зобов'язань.

Перспективна платоспроможність забезпечується погодженістю зобов'язань і платіжних зобов'язань впродовж прогностичного періоду. Він залежить від складу, обсягів і ступеня ліквідності поточних активів. При внутрішньому аналізі платоспроможність прогнозується на основі вивчення грошових потоків. Зовнішній аналіз платоспроможності здійснюється, як правило, на підставі вивчення показників ліквідності. Характеристику та особливості видів платоспроможності відображено на рис. 1.

Рис.1. Характеристика видів платоспроможності

Поточна і перспективна платоспроможність залежить від рівня ліквідності активів.

Ліквідність доцільно розглядати у двох аспектах:

- як час, необхідний для реалізації активу;
- як суму, одержану від реалізації активу.

В практичній діяльності розрізняють ліквідність активів, ліквідність балансу і ліквідність підприємства

Під ліквідністю активів розуміють здатність їх до трансформації у грошові засоби, а ступінь ліквідності активів визначається проміжком часу, необхідним для перетворення у грошову форму. Чим менше потрібно часу для інкасації певного активу, тим вища буде його ліквідність.

Ліквідність балансу – це можливість суб’єкта господарювання перетворити активи в готівку і погасити свої платіжні зобов’язання. Відмінність цього поняття від ліквідності активів полягає в тому, що ліквідність балансу відображає міру погодженості обсягів і ліквідності активів з сумами і термінами погашення зобов’язань, а ліквідність активів визначається без відношення до пасиву балансу.

Ліквідність організації – це більш загальне поняття, ніж ліквідність балансу. Остання передбачає пошук платіжних засобів тільки за рахунок внутрішніх джерел, тобто реалізації активів. Організація може залучати позикові кошти зі сторони, якщо вона має досить високий рівень інвестиційної привабливості. Тому, оцінюючи ліквідність підприємства, необхідно враховувати його фінансову стійкість, тобто здатність позичати кошти з різних джерел, збільшувати акціонерний капітал, реалізувати активи, швидко реагувати на кон’юнктуру ринку тощо.

Ці показники представляють інтерес не лише для підприємства, а для зовнішніх суб’єктів аналізу: коефіцієнт абсолютної ліквідності – для постачальників матеріальних ресурсів; коефіцієнт швидкої ліквідності – для банків; коефіцієнт поточної ліквідності – для інвесторів.

На основі даних з фінансової звітності №1 Баланс (Звіт про фінансовий стан), №2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) розраховуються коефіцієнти ліквідності суб’єкта господарювання (табл. 2).

Коефіцієнти платоспроможності підприємства

п/п	Показники	Розрахунок показників	Оптимальне значення
1.	Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	$\frac{\text{Оборотні активи (р.1195)}}{\text{Поточні зобов'язання (р.1695-р.1660)}}$	>1
2.	Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{\text{Оборотні активи (р.1195) - Запаси (р.1100)}}{\text{Поточні зобов'язання (р.1695-р.1660)}}$	0,6-0,8
3.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{Грошові кошти та їх еквіваленти (р.1165)}}{\text{Поточні зобов'язання (р.1695-р.1660)}}$	0,2-0,35 (>0)

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина короткострокових позикових зобов'язань може бути погашена негайно в разі необхідності.

Фінансова стійкість підприємства є однією з головних умов життєдіяльності, розвитку й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства. Саме фінансова стійкість підприємства характеризує ефективність операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а також містить необхідну інформацію для інвесторів, постачальників, власників.

Фінансова стійкість підприємства залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства і визначається оптимальною структурою активів, оптимальним співвідношенням власних і позикових коштів, оптимальним співвідношенням активів і джерел їх фінансування.

Для розкриття сутності економічної категорії «фінансова стійкість» науковці, як зарубіжні, так і вітчизняні, використовують різні підходи, внаслідок чого виникає велика кількість трактувань цієї категорії, які висвітлюють її різні сторони. Неузгодженість категоріального апарату генерує різні підходи для визначення фінансової стійкості підприємства.

Фінансова стійкість характеризує рівень фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання. Фінансова стійкість має характеризуватися таким оптимальним станом фінансових ресурсів, який би задовольняв потреби розвитку підприємства.

Недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства і відсутності у нього коштів для розвитку виробництва і взагалі для діяльності господарюючого суб'єкта.

Надлишкова фінансова стійкість також негативно впливає на виробничо-торгівельну діяльність, оскільки гальмує її розвиток, збільшуючи витрати підприємства надлишковими запасами і резервами.

На думку О. Я. Базилінської і О. І. Панченко аналіз фінансової стійкості можна розподілити на два етапи:

- оцінювання фінансової стійкості – розрахунок відносних та абсолютних показників, що ґрунтуються на порівнянні активів та їх джерел фінансування;
- оцінювання запасу фінансової стійкості – аналіз критичного обсягу реалізації, зони безпеки, операційного та фінансового левериджу.

Аналіз щодо трактування поняття «фінансова стійкість» дає змогу визначити, що дана категорія розглядається у вузькому та широкому значеннях.

Отже, фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається

**Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
17 грудня 2021 року, м. Тернопіль**

сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз : теорія та практика. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 328 с.
2. Васильєва Л. С., Петровская М. В. Финансовый анализ : Учебник. 3-е издание стереотипное. Москва : КНОРУС, 2008. 816 с.
3. Костирко Р. О. Фінансовий аналіз : Навч. посібник., Харків : Фактор, 2007. 784 с.
4. Литвин З. Б. Будник Л. А. Суттєвість як критерій оцінювання достовірності фінансової звітності. Наукові та освітні трансформації в сучасному світі : матеріали Всеукр. міждисциплінарної наук. – практ. конф. (Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій) Чернігів, 2021. С.112-115.
5. Литвин З. Б., Серединська В. М. Аналіз як невід’ємний інструмент ефективності в системі управління підприємством. «Сучасні детермінанти фіскальної політики: локальний та міжнародний вимір» : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. С. 237-240.
6. Литвин З. Б. Необхідність економічного аналізу в системі управління суб'єкта господарювання. Електронне науково-практичне фахове видання "Інфраструктура ринку". 2019. № 36, С. 508-514.
7. Литвин З. Б. Проблемні аспекти теорії і практики економічного аналізу. Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан і актуальні проблеми та перспективи розвитку : матеріали V Міжнар. наук.- практ. конф. Тернопіль : ТНЕУ, 2011. С. 198-200.
8. Литвин З. Б. Теорія економічного аналізу : Методичні поради і завдання з дисципліни, для студентів напрямку підготовки «Менеджмент» 6.030601 усіх форм навчання. Тернопіль : Економічна думка, 2010, 224 с.
9. Литвин З. Б. Класифікація фінансової звітності як об'єкта аналізу та аудиту. Розділ у колективній монографії. Економічна експертиза: теорія, методологія та організація : монографія / за заг. ред. Михайла ЛУЧКА. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. С. 197-209.
10. Литвин З. Б., Беднарчук Н. С. Теоретичні аспекти аналізу фінансового стану підприємства. Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія : матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. С. 155-157.
11. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. 3-ге вид., випр. і доп. К : Знання, 2007. 668 с.
12. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз : Навч. посіб. 4-те видання, стереотипне. Львів : «Новий світ», 2006. 344 с.
13. Пічугіна Т. С., Шубіна С. В., Мірошник О. Ю. Фінансовий аналіз у схемах і таблицях : навч. посіб. Львів : «Новий світ – 2000». 2011. 326 с.
14. Поддєрьогін М. Д. Фінанси підприємства : Підручник. Київ : КНЕУ, 2017. 552 с.